

A 10 ÉS 14 ÉVES KOROSZTÁLY ISKOLAI FOGALMAZÁSAINAK NÉHÁNY SZÖVEGSTATISZTIKAI JELLEMZŐJE ÉS TÉMAFÜGGŐ RITMIKAI STRUKTÚRÁJA

Huszár Zsuzsanna
PTE, BTK, Neveléstudományi Intézet

Kulcsszavak: fogalmazások ritmikai struktúrája, szövegstatisztika, Zipf-törvény, Galois-gráf

A 10–16 éves tanulók írásbeli szókincsének rendelkezésre álló gyakorisági adatai felhasználásával előadásunk első részében a Zipf-féle szógyakorisági törvény érvényesülését vizsgáljuk egy fogalmazásvizsgálat mintegy 600 000 szavas magyar nyelvű reprezentatív mintájára. A *George Kingsley Zipf* által 1949-ben elsőként az angol nyelvre, s azóta több nyelvre is kimutatott törvényszerűség nem a nyelvhasználók egyéni stratégiáiból adódik, bár a nyelvhasználók tartják fenn, illetve állítják elő a nyelv strukturális vonásaként. A természetes nyelvek univerzális jellemezőjeként feltételezett törvényszerűség kutatásunkban a magyar nyelvre vonatkozóan is megerősítést nyert, és *Nagy József* is felhívta a figyelmet alkalmazhatóságára az olvasástanításban.

A kvantitatív elemzés részeként a korpuszon belül a 4. és 8. évfolyam érvelő fogalmazásainak szövegstatisztikai elemzését mutatjuk be összesen több mint 1000 fogalmazás reprezentatív bázisán. Ez a leíró funkciójú rész az alsó tagozat végén és ez elemi oktatás kimenetén veszi számba a tanulók fogalmazási teljesítményének néhány kvantitatív jellemzőjét: a mondatok számát, a szavak számát, a három-, ill. többszótagú szavak számát és arányát, a különböző szavak számát és a különböző szavak arányában kifejeződő lexikai sűrűséget. Adataink szerint a statisztikai jellemzők a fogalmazás témájától függetlenek. Míg terjedelmi bővülés kimutatható, a lexikai sűrűség lényegében változatlan, vagyis negyedikről nyolcadikra a fogalmazások nem válnak fogalmi szempontból dúsabbá, árnyaltabbá, bár bonyolultságuk valamelyest növekszik a hosszabb szavak nagyobb arányú használatával.

A kutatás során alkalmazott kvalitatív metodikán belül a tartalomelemzést emeljük ki. Tartalomelemzési kategóriarendszerünkön belül pedig az idői léptékre vonatkozó ún. ritmikai kategóriacsoport adatai alapján a fogalmazások ritmikai struktúráját mutatjuk be a strukturális elemzés Galois-gráfos módszerével. A gráfok elemzésekor érdeklődésünk a vizsgált két évfolyam szövegeinek különböző idői léptékek (perc, óra, nap, hét, hónap, évszak, év stb.) megjelenítésével összefüggő sajátosságaira és a ritmikai struktúra tartalomfüggő vonásaira irányul. Galois-gráfok pedagógiai alkalmazása terén *Takács Viola* eredményei és módszertani útmutatásai jelentenek közvetlen kutatási előzményeket.

Az iskola témájú fogalmazások ritmikai struktúrájának lapja a nap és az óra, s a negyedik évfolyamról a nyolcadikra ez a kettős kiindulópont gazdagodik, illetve komplexebbé válik, távlatosabb ritmikai elemekkel telítettebbé. A felnőttiségről szóló fogalmazások ritmikai képletének alapja a generációs lépték, s némiképp meglepő módon nyolcadikra az évfolyam struktúrája a negyedik struktúrához képest nem komplexebbé válik, hanem egyszerűsödik.